

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті розкрито соціально-психологічні аспекти полікультурної компетентності студентів в освітньому середовищі. Виокремлено компоненти у структурі полікультурної компетентності: когнітивний, який проявляється у етнічній обізнаності щодо своєї та інших етнічних груп, усвідомлення та розуміння міжкультурних відмінностей; афективний (емоційний) – позитивна етнічна ідентичність, позитивне ставлення до своєї етногрупи та інших, позитивні установки на міжетнічну взаємодію; мотиваційно-ціннісний – система культурних цінностей своєї етнічної групи, що є внутрішнім регулятором поведінки, толерантність в умовах полікультурного середовища; адаптивно-поведінковий – готовність людини до міжкультурної взаємодії, рішення нестандартних професійних завдань.

Ключові слова: студентська молодь, полікультурна компетентність, освітнє середовище.

Постановка проблеми. Система вищої освіти на кожному етапі розвитку традиційно зустрічається із системними викликами. Ефективність і швидкість їх вирішення є значущою як на особистісному, так і на суспільному рівні. Для розвитку економіки, культури, збереження національної ідентичності дедалі більшу роль відіграють університети, які поступово перетворюються на потужні міжнародні центри професійної підготовки фахівців як для власної, так і для інших країн світу. Соціальна психологія відіграє важливу роль у контексті визначення пріоритетів суспільного розвитку, системних наукових досліджень, значущість яких значно перевищує межі теоретичного пошуку окремих вчених. Повною мірою це проявилось при утвердженні у суспільній свідомості важливості толерантності як необхідної відповіді на виклики соціально-економічного розвитку та мінливості середовища. Досліджувана проблема інтеграції студентської молоді набуває особливої гостроти в умовах полікультурного середовища, що є неминучим наслідком глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед головних причин суспільного і наукового інтересу до проблем інтеграції студентської молоді у полікультурне середовище можна назвати: розширення меж економічного співробітництва, глобалізацію, складну демографічну ситуацію, яка обумовлює пошук фахівців та абітурієнтів за межами своєї країни, підвищення рівня культури, відкритість інформаційного простору, міграційні процеси. Зауважимо, що серед головних критеріїв перспективного розвитку країн експерти назвали мобільність, кількість студентів із інших країн, та кількість молодих людей, які навчаються за кордоном [11].

Важливими є висновки щодо глобалізації освіти в умовах конвергенції принципів засад освітньої політики, неолібералізму, що проявляється в ерозії

суверенітету, активізації впливу міжнародних організацій, приватизації освітніх послуг, трансформації форм контролю в освітній сфері: від контролю політичного, адміністративного до контролю ринкового, споживацького, інвестицій в освіту для отримання прибутків для інтернаціоналізації освіти, гомогенізації та гетерогенізації культурних просторів, підготовки до життя у «глобальному помешканні» і водночас збереження національної ідентичності, поєднання традиційної культури і модернізму [4].

Дослідники виокремлюють ряд позитивних аспектів глобалізації, які мають безпосереднє відношення до досліджуваної проблеми. Наприклад, серед позитивних наслідків глобалізації названі: відкритість інформаційного простору, яка дозволяє обмінюватися досвідом, аналізувати переваги і недоліки розвитку освітніх систем; розвиток Інтернету, що сприяє утвердженню демократичних цінностей; можливість участі в міжнародних конференціях, обмін і переклад літературних джерел, що сприяє поступовому переходу на новий рівень науки в цілому і системи науково-методичного забезпечення, зокрема; поява періодики якісно нового рівня; моніторинг ефективності освітніх систем, який наочно демонструє переваги і недоліки освітньої діяльності і стимулює прийняття відповідних управлінських рішень; можливість обміну учнями, студентами, викладачами, що створює хороші передумови для оптимізації та взаємного збагачення перспективними формами і методами роботи; тренінгові програми представників різних країн, відеоматеріали як доповнення до книг, де компаративістика поступово переходить від хаотичного опису зарубіжного досвіду до рівня аналітичного порівняння і конкретних пропозицій, моделювання і прогностичної оцінки, зокрема, перехід до інформаційного суспільства, утворення інтернаціональних колективів дослідників, які зможуть координувати спрямованість творчих пошуків).

Мета статті – розкрити соціально-психологічні аспекти полікультурної компетентності студентів в освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження.

Пріоритетним завданням сучасної системи вищої освіти став міжнародний обмін у сфері вищої освіти, а саме: необхідність збалансованого обміну викладачами, дослідниками та студентами між країнами, забезпечення балансу між співпрацею і конкуренцією, сприяння глобальному діалогу між студентами всіх країн, формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального і науково-технічного потенціалу Європи; підвищення престижності у світі європейської вищої школи, досягнення більшої сумісності та порівнянності національних систем вищої освіти, підвищення якості освіти, підвищення центральної ролі університетів у розвитку європейських культурних цінностей, в якій університети розглядаються як носії європейської свідомості.

У інтеграційний період перебування іноземного студента в чужій країні він знаходиться в ролі глядача або стороннього спостерігача. Спостереження за культурою зарубіжної країни починається із моменту прибуття іноземного студента. Звичайно, студент має деякі уявлення про норми поведінки.

Встановивши певні взаємини із людьми іншої культури, студент-іноземець стає її учасником, а згодом й активно взаємодіє із іншими людьми.

Слід зазначити, що із врахуванням вікових особливостей іноземних студентів, що перебувають в іншій культурі, спостерігається суперечливе її сприйняття в цілому та нового кола соціалізації в незвичних умовах, зокрема. Залежно від того, наскільки подібні стара і нова культури, попередня соціалізація може спрощувати або перешкоджати процесу набуття нових соціальних ролей.

Найбільш загальними проблемами студентської молоді, на думку зарубіжних дослідників, є ствердження своєї індивідуальності, визначення свого місця в житті, а також задоволення своїх потреб. Але існують і специфічні проблеми, що стосуються іноземних студентів. Наприклад, як зазначає С. Бочнер [10], багатьох іноземних студентів турбує питання про те, яку цінність матиме їх зарубіжний досвід після повернення на батьківщину. Автор зазначає, що на початку свого перебування в чужій країні іноземний студент, в основному, відчуває підйом і оптимізм («медовий період перебування»). У міру наростання труднощів, позитивні емоції можуть перетворитися в депресію, збентеження і, навіть, у ворожість до країни («культурний шок»). Якщо ж труднощі будуть подолані, то настає «одужання», що відповідає «завершеною адаптації». Окрім того, автор називає чотири можливі результату міжкультурних контактів для індивіда: 1 – людина відкидає власну культуру на користь чужої («переміжчик»); 2 – відкидає чужу на користь власної («шовініст»); 3 – коливається між двома культурами, часто відчуваючи внутрішньоособистісний конфлікт, плутаючись у ідентичності, і в результаті не задовольняючи вимоги жодної з культур («маргінал»); 4 – синтезує обидві культури, будучи їх сполучною ланкою («посередник»).

Дослідження К. Ламберта і К. Бресслер показують, що деякі студенти навмисно уникають контактів із життям зарубіжної країни, оскільки бояться ставати занадто «західними». Вони передбачають проблеми пристосування до колишньої культури після повернення на батьківщину. Тобто, окрім становлення іноземного студента у професійному плані, як фахівця у тій чи іншій галузі, спостерігається соціально-психологічна складова процесу залучення особистості до полікультурного середовища. В умовах зростаючої соціальної мобільності, значних міграційних потоків, переміщення людей різних вір і національностей, зміни ціннісних орієнтацій взаємопорозуміння і взаємоповага в полікультурному середовищі постають як проблематичні.

О. Блинова виокремлює ряд соціально-психологічних проблем, пов'язаних з трудовою міграцією, які також співзвучні проблемами іноземної студентської молоді [2]: входження в нову субкультуру, а також пов'язана із цим проблема взаємодії із представниками нового соціального середовища. Для подолання культурного бар'єру є кілька способів: зміна способу життя, зміна соціального оточення (асиміляція у країні перебування), розвиток типової статусної поведінки (засвоєння мови, соціальних норм, зразків і правил

поведінки), співжиття/шлюб із представником країни перебування (швидке засвоєння зразків культури); «напруженість при прийнятті нових соціальних ролей», що призводить до появи нових обмежень, додаткової напруженості, стресів, незадоволеності, що іноді - навіть до нервових зривів; «розрив зв'язків із первинними групами». Іноземний студент, перебуваючи у іншому соціокультурному середовищі стосовно свого попереднього соціального оточення, обертається у інших соціальних, етнокультурних та професійних сферах. При спілкуванні із людьми зі свого минулого оточення, людина буде знаходити усе менше точок дотику, загальних тем для бесіди, загальних поглядів на навколишню дійсність (перебування за кордоном змінює смаки, оцінки, цінності, погляди на життя тощо).

Саме студентське середовище є місцем зустрічі, на перший погляд, не подібних між собою етнічних груп, де контактують різноманітні системи світосприйняття та світорозуміння. Для того, щоб уникнути стереотипного, агресивного та інтолерантного формування соціально-психологічної самосвідомості особистості студента щодо свого та іншого народу, слід впроваджувати діалогізацію та гуманізацію освіти. В центрі такого процесу знаходиться людина із її неповторністю та унікальністю внутрішнього світу, яка усвідомлює спільність витоків різноманітних етносів, народів, розуміє взаємозв'язок національних духовних культур, вміє мислити аналітично, а відмінність у зовнішності, поглядах, думках і стилі мислення людей сприймає як можливість збагатити свій власний світогляд.

Аналіз літературних джерел дозволяє зробити попередній висновок про те, що дотримання норм толерантності, причини порушень цих норм ще не знайшли належного вирішення у сучасній конфліктології. У випадку студентів, які навчаються в іншій країні, маємо поєднання трьох видів конфлікту. По-перше, це можливий особистісний (інтраперсональний) конфлікт, обумовлений зміною соціального оточення, невпевненістю, складністю адаптації, необхідністю зміни стилю життя. Зауважимо, що ця проблема проявляється у двох діаметральних формах. З одного боку це може бути надмірна замкнутість, з іншого - демонстративна поведінка незалежності від усталених у країні перебування норм. Міжособистісні конфлікти часто виникають не лише за наявності проблемної ситуації, в якій учасники переслідують несумісні цілі; дотримуються несумісних цінностей і норм, намагаючись реалізувати їх у взаємостосунках один із одним; одночасно в гострій конкурентній боротьбі прагнуть досягнення тієї самої мети», але й в силу нерозуміння особливостей національної культури, традицій інших людей.

Аналізуючи названі моделі міжетнічної взаємодії, Н. Лебедева зазначає, що оптимальною є остання форма співіснування у полікультурному суспільстві. Вона передбачає можливість визнання права відмінних культурних груп на свою індивідуальність і можливість навчитись сприймати даний факт без відчуття власної пригніченості», що є важливим показником розвитку етнічної толерантності [7].

У зв'язку із швидкими темпами входження України у світовий освітній простір питання полікультурності постає одним із основних стандартів сучасної освіти, що базується на правах та свободах людини, рівності, соціальній справедливості, культурному розмаїтті, відкритості, партнерстві, мирі, демократії, відповідальності, повазі до навколишнього середовища та толерантності. Висока полікультурна компетентність є умовою готовності сучасної молоді (як української, так і іноземної) до повноцінної соціально-психологічної інтеграції у будь-якому вищому навчальному закладі.

Полікультурна компетентність, за визначенням О. Березюк, – інтегративна якість особистості, що формується в процесі навчання, та включає систему полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності у сучасному полікультурному суспільстві, що реалізується в здатності взаємодії із представниками різних культур [1].

У своїй роботі ми вважаємо доцільним погодитись із визначенням Л. Воротняк, що полікультурна компетентність – це здатність людини інтегруватись в іншу культуру при збереженні взаємозв'язку із рідною мовою, культурою, яка ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, умінь, навичках позитивної міжетнічної й міжкультурної взаємодії, що в результаті сприяє безконфліктній ідентифікації особистості в багатокультурному суспільстві та її інтеграції у полікультурний світовий простір [3].

На думку О. Щеглової, полікультурну компетентність слід розглядати як комплексну особистісну рису, що формується в процесі навчання на основі толерантності, що включає усвідомлення власної багатокультурної ідентичності, систему полікультурних інтересів, потреб, мотивів, цінностей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, що проявляються в здатності до розв'язку завдань навчальної діяльності в процесі конструктивної взаємодії із представниками різних культурних груп [8]. Окрім того, дослідниця виділяє кілька компонентів у структурі полікультурної компетентності: когнітивний – засвоєння знань, образів та цінностей світової культури, культурно-історичного й соціального досвіду різних країн та народів; ціннісно-мотиваційний, спрямований на формування мотивів, цінностей, інтересів, потреб, готовності студента до міжкультурної комунікації й обміну, розвиток толерантності стосовно представників інших культурних груп; діяльнісно-поведінковий – розвиток здатності до розв'язку професійних завдань на основі дотримання соціальних норм і правил поведінки при взаємодії із представниками різних культурних груп [8].

На думку І. Кушнір, полікультурна компетентність включає в себе не лише знання рідної культури, але й інших культур, вміння застосовувати свої знання у процесі міжкультурної комунікації (у широкому значенні), досвід міжкультурного спілкування, толерантне ставлення до представників інших

культур, поведінкові реакції в умовах міжкультурного спілкування. Полікультурна компетентність включає в себе: когнітивний компонент: володіння певними знаннями про культуру, історію, звичаї, традиції не тільки рідного, але й іншого народів; аксіологічний компонент знання системи загальнолюдських цінностей та ціннісної ієрархії в уявленнях того народу, де перебуває людина; креативний компонент: формування особистої ціннісної системи ставлень, відношень, що базується на основі толерантності, поваги до інших культур (толерантне ставлення до представників інших культур); практичний компонент: досвід міжкультурної комунікації, певні поведінкові реакції в умовах міжкультурного спілкування [6].

На думку І. Зимньої, у центрі уваги постає не просто учень (чи студент) як суб'єкт процесу навчання, а бікультурна, білінгвальна особистість, яка здатна до адекватної соціокультурної діяльності в умовах іншої мовної та культурної спільноти [5].

Не менш важлива сторона формування компетентностей сучасного фахівця, на думку О. Ястремської та Я. Ромашова, стосується інноваційної парадигми освіти, в основі якої не сума наявних на сьогодні знань, а постійний механізм розвитку креативного мислення і саморозвитку. По суті, це означає підготовку інноваційної особистості, здатної на розвиток творчих здібностей, нестандартного підходу до вирішення проблем, відкриття нових можливостей [9].

Враховуючи попередньо висвітлені теорії та власні спостереження, слід зазначити, що процес інтеграції у незвичне соціальне середовище та новий колектив іноземних студентів супроводжується частковою втратою взаємозв'язку із власною мовою (оскільки навчання проводиться переважно англійською (чи українською) мовою, яка для більшості не є рідною) та культурою (наприклад, соціально-культурні традиції та звичаї України значно відрізняються від країн Африки, Азії, із яких приїжджає найбільша кількість студентів). Водночас процес взаємодії супроводжується виникненням рядом бар'єрів, конфліктів, проблем, що в результаті породжує згоду-незгоду, довіру-недовіру, повагу-неповагу тощо. Саме тому йдеться про підтримання власного соціокультурного та етнопсихологічного простору іноземним студентом та прийняття нового, незвичного для нього на основі принципу толерантності.

Під полікультурним середовищем, як зазначалося вище, зазвичай розуміється комплекс ідей, цінностей і дій, що сприяють мирному, рівноправному і взаємовигідному співіснуванню різних культурних, етнічних і соціальних груп в одній країні. У практичному плані це означає вироблення загальних правил і норм взаємодії в єдиному економічному, правовому і соціальному полі, про що свідчать міжнародні документи та законодавство нашої країни. Але паралельно із процесами глобалізації та полікультурізації, несвідомою уніфікацією людства, величезного значення набуває його прагнення до відмінності. Тому виникає необхідність сприймання чужих, інших, несхожих, що лякає та розуміється як загроза.

Висновки. Отже, у контексті досліджуваної проблеми слід звернути увагу на системний та міждисциплінарний характер проблеми інтеграції іноземних студентів. Нормативно-правове закріплення традиційної практики навчання студентів іноземного походження у міжнародних документах і законодавчих актах національного рівня та врахування соціально-психологічних особливостей цього процесу стає одним із пріоритетів у складному і суперечливому процесі стирання освітніх кордонів. Дослідження соціальних, психологічних, педагогічних закономірностей, моніторинг переваг та труднощів навчання даної соціальної групи в Україні дозволить поєднати соціальні та особистісні інтереси, сприятиме збереженню культурної ідентичності в умовах глобалізації як українського, так й іноземного студента, підвищенню їх полікультурної компетентності.

Список використаної літератури

1. Березюк О. С. Формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі / О. С. Березюк // Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. – С. 193-209.
2. Блинова О.Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі / О.Є.Блинова. – Херсон : РПО, 2011. – 486 с.
3. Воротняк Л.І. Особливості формування полікультурної компетентності магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах / Л.І. Воротняк // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – 2008. – №39. – С. 105-109.
4. Декларація принципів толерантності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_503
5. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности / И.А. Зимняя. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2001. – 432 с.
6. Кушнір І.М. Компоненти полікультурної компетентності іноземних студентів / І.М.Кушнір // Преподавание языков в высших учебных заведениях образования на современном этапе. – № 13. – С.73-78. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vmuvnz/2008_13/st13/08kuskom.pdf
7. Лебедева Н.М. Теоретико-методологические основы исследования этнической идентичности и толерантности в поликультурных регионах / Н.М. Лебедева // Этническая толерантность в поликультурных регионах / [отв. ред. Н.М. Лебедева, А.Н. Татарко]. – М. : РУДН, 2002. – С. 10-34.
8. Сімоненко М.В. Полікультурна компетентність майбутнього вчителя як стандарт освіти європейського виміру / М.В. Сімоненко // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – Дод. 4. Т. II (14). – 556 с.

9. Ястремська О. М. Методичний підхід до організації процесу навчання іноземних студентів / О. М. Ястремська, Я. В. Ромашова // Проблеми економіки. – 2013. – № 4. – С. 55-61. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_4_8

10. Bochner S. The social psychology of crosscultural relations / S. Bochner // Cultures in contact: Studies in cross-cultural Oxford. – UK : Pergamon Press, 1982. P. 5–44.

11. Raport o kapital intelektualnym Polski. – Redakcja P. Bochniarz. – Warszawa : Centrum Obsługi Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, 2008. – 154 s.

Транслітерація

1. Berezyuk O. S. Formuvannya polikul'turnoi kompetentnosti majbutnih fahivciv v suchasnomu osvith'omu prostori / O. S. Berezyuk // Profesijna pedagogichna osvita: sistemni doslidzhennya : monografiya / za red. O.A. Dubasenyuk. – ZHitomir : Vid-vo ZHDU im. I.Franka, 2015. – S. 193-209.

2. Blinova O.Є. Trudova migraciya naselennya Ukraïni u social'no-psihologichnomu vimiri / O.Є. Blinova. – Herson : RIPO, 2011. – 486 s.

3. Vorotnyak L.I. Osoblivosti formuvannya polikul'turnoi kompetentnosti magistriv u vishchih pedagogichnih navchal'nih zakladah / L.I. Vorotnyak // Visnik ZHitomirs'kogo derzhavnogo universitetu. Pedagogichni nauki. – 2008. – №39. – S. 105-109.

4. Deklaraciya principiv tolerantnosti. – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_503

5. Zimnyaya I.A. Lingvopsihologiya rechevoj deyatel'nosti / I.A. Zimnyaya. – M. : Mosk. psihol.-soc. in-t ; Voronezh : NPO «MODEHK», 2001. – 432 s.

6. Kushnir I.M. Komponenti polikul'turnoi kompetentnosti inozemnih studentiv / I.M. Kushnir // Prepodavanie yazykov v vysshih uchebnyh zavedeniyah obrazovaniya na sovremennom ehtape. – № 13. – S.73-78. – [EHlektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vmuvnz/2008_13/st13/08kuskom.pdf

7. Lebedeva N.M. Teoretiko-metodologicheskie osnovy issledovaniya ehtnicheskoy identichnosti i tolerantnosti v polikul'turnyh regionah / N.M. Lebedeva // EHtnicheskaya tolerantnost' v polikul'turnyh regionah / [otv. red. N.M. Lebedeva, A.N. Tatarko]. – M. : RUDN, 2002. – S. 10-34.

8. Simonenko M.V. Polikul'turna kompetentnist' majbutn'ogo vchitelya yak standart osviti evropejs'kogo vimiru / M.V. Simonenko // Visnik Kiïvs'kogo nacional'nogo universitetu im. T.Shevchenka. Vishcha osvita Ukraïni u konteksti integracii do evropejs'kogo osvith'ogo prostoru. Seriya: Sociologiya. Psihologiya. Pedagogika. – 2009. – Dod. 4. T. II (14). – 556 s.

9. YAstrem's'ka O. M. Metodichnij pidhid do organizacii procesu navchannya inozemnih studentiv / O. M. YAstrem's'ka, YA. V. Romashova // Problemi ekonomiki. – 2013. – № 4. – S. 55-61. – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_4_8

10. Bochner S. The social psychology of crosscultural relations / S. Bochner // Cultures in contact: Studies in cross-cultural Oxford. –UK : Pergamon Press, 1982. R. 5–44.

11. Raport o kapital intelektualnym Polski. – Redakcja P. Bochniarz. – Warszawa : Centrum Obsługi Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, 2008. – 154 s.

Смирнова Е.А.

Социально-психологические аспекты поликультурной компетентности студентов в образовательной среде

В статье раскрыты социально-психологические аспекты поликультурной компетентности студентов в образовательной среде. Выделены компоненты в структуре поликультурной компетентности: когнитивный, который проявляется в этнической осведомленности о своей и других этнических группах, осознанием и пониманием межкультурных различий; аффективный (эмоциональный) - положительная этническая идентичность, положительное отношение к своей этногруппе и другим, положительные установки на межэтническое взаимодействие; мотивационно-ценностный - система культурных ценностей своей этнической группы, является внутренним регулятором поведения, толерантность в условиях поликультурной среды; адаптивно-поведенческий - готовность человека к межкультурному взаимодействию, решению нестандартных профессиональных задач.

Ключевые слова: студенческая молодежь, поликультурная компетентность, образовательная среда.

Smirnova E.A.

Socio-psychological aspects of the multicultural competence of students in the educational environment

The article reveals the socio-psychological aspects of the multicultural competence of students in the educational environment. The components in the structure of multicultural competence are singled out: cognitive, which manifests itself in ethnic awareness of one's own and other ethnic groups, awareness and understanding of intercultural differences; Affective (emotional) - positive ethnic identity, positive attitude to their ethnogroup and others, positive attitudes towards interethnic interaction; Motivational and value - the system of cultural values of its ethnic group, is an internal regulator of behavior, tolerance in a multicultural environment; Adaptive-behavioral - a person's readiness for intercultural interaction, solving non-standard professional problems.

Key words: student youth, multicultural competence, educational environment.

Смирнова Олена Олександрівна – здобувач кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.

УДК 159.92

Федоров А.Ю.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ІНТРАПЕРСОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ В ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

В статті розкрито соціально-психологічні чинники інтраперсональних конфліктів в діяльності менеджерів соціономічної сфери. Встановлено соціально-психологічні причини конфліктів в діяльності менеджерів соціономічної сфери: втрати і викривлення інформації в процесі міжособистісної і міжгрупової комунікації; розбалансована рольова взаємодія; вибір різних способів оцінки результатів діяльності; різний підхід до оцінки складних подій; внутрішньогруповий фаворитизм; змагання і конкуренція; обмежена здатність до децентрації тощо. Показано, що основними особистісними причинами конфліктів є: суб'єктивна оцінка поведінки; низька конфліктостійкість; погано розвинена емпатія; неадекватний рівень самооцінки; акцентуації характеру тощо. Визначено умови попередження інтраперсональних конфліктів, як-то: наявність стійкої системи цінностей і мотивів особистості; адаптивність і гнучкість; оптимістичне ставлення до життя; уміння керувати своїми бажаннями та емоціями; розвиненість вольових якостей; уточнення ієрархії ролей; адекватність самооцінки; своєчасне розв'язання проблем, що виникають; правдивість у відносинах та ін. На розв'язання внутрішніх конфліктів впливають також світоглядні установки, вольові якості, темперамент, статтєво-вікові особливості особистості тощо. Механізмами розв'язання інтраперсональних конфліктів виступають механізми психологічного захисту: заперечення, проекція, регресія, заміщення, придушення, ізоляція, інтроєкція, інтелектуалізація, анулювання, сублімація, раціоналізація, компенсація, ідентифікація й фантазія.

Ключові слова: соціономічна сфера діяльності, менеджери, інтраперсональні конфлікти.

Постановка проблеми. Зміни в економічних структурах, зростання вимог до якості управлінської діяльності, впровадження організаційних змін вимагають пошуку нових методів, форм, видів підготовки менеджерів вищої кваліфікації, здатних протистояти негативним впливам як зовнішніх, так і внутрішніх конфліктів. Проте динаміка сучасних соціально-політичних перетворень, суттєві зміни змісту та технології управлінської діяльності,